

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

Коритін Денис Сергійович

УДК 346.5:334.7

**Правове регулювання господарської діяльності малих
та середніх підприємств**

12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право»

**АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук**

Харків – 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Науково-дослідному інституті правового забезпечення інноваційного розвитку Національної академії правових наук України.

Науковий керівник – кандидат юридичних наук, доцент **Глібко Сергій Васильович**, Науково-дослідний інститут правового забезпечення інноваційного розвитку Національної академії правових наук України, директор.

Офіційні опоненти:

– доктор юридичних наук, професор **Устименко Володимир Анатолійович**, Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова НАН України, директор;

– кандидат юридичних наук, доцент **Петруненко Ярослав Вікторович**, Національний університет «Одеська юридична академія», професор кафедри господарського права і процесу.

Захист відбудеться 21 грудня 2020 року о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.086.04 у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого за адресою: м. Харків, вул. Пушкінська, 77.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого за адресою: м. Харків, вул. Пушкінська 84-А.

Автореферат розіслано 20 листопада 2020 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О.Р. Дашковська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. При визначенні цільових орієнтирів підтримки і модернізації інституту малих і середніх підприємств слід виходити з необхідності поєднання інтересів як держави, так і суб'єктів малого й середнього бізнесу, а також стану економіки. З огляду на це сьогодні завдання держави при регулюванні й підтримці малого підприємства полягає у стимулюванні його розвитку відповідно до визначених цілей і принципів підтримки. Однак при цьому важлива не стільки пряма підтримка суб'єктів малого й середнього підприємства, скільки створення сприятливого підприємницького клімату й належного ставлення до них.

Окреслене набуває особливої актуальності в період фінансової кризи, а отже, держава має діяти активніше при вирішенні проблем розвитку й безперешкодного функціонування вітчизняних малих й середніх підприємств і ставитися до цього більш відповідально. До сказаного додамо, що ситуацію щодо підтримки малих і середніх підприємств погіршує також і відсутність послідовної і виваженої державної політики у цій сфері. Крім того, процес реформування державної системи підтримки розвитку підприємництва на сьогодні незавершений.

Не можна оминати й того, що на розвиток малого підприємництва в Україні негативно впливають такі проблеми, як: недосконалість й обтяжливість системи оподаткування, наявність адміністративних перешкод у діяльності малих і середніх підприємств, нерегульованість питань фінансування й кредитування, низький рівень державної фінансової допомоги, нерозвиненість інфраструктури підтримки підприємництва. Зрозуміло, що їх усунення і створення сприятливих умов для активної діяльності малих і середніх підприємств потребує впровадження в практику господарювання нових засобів їх регулювання, а мале підприємництво виступить основою економіки країни, сприятиме зростанню матеріального потенціалу суспільства, створить нові робочі місця.

Так, проблема становлення та розвитку малих та середніх підприємств була у центрі уваги таких вчених, роботи яких стали підґрунтям дослідження, як: В. І. Андреев, М. О. Баймуратов, З. С. Варналій, Т. В. Зарєвчачька, А. В. Комірний. Щодо забезпечення діяльності малих та середніх підприємств та їх державної підтримки, займалися такі вітчизняні науковці, як Ю. С. Алексєєва, М. Д. Бедринець, Л. С. Безугла, В. І. Варцаба, І. О. Веригенко, Д. Є. Висоцький, В. І. Волошин, І. О. Драган, С. І. Дрига, Є. О. Жарікова, М. Г. Ісаков, О. О. Квасніцька, В. М. Кміть, П. Т. Колісниченко, Р. Р. Коцовська, О. І. Куцик, Д. В. Лічак, В. К. Малолітнева, В. І. Марков, А. В. Падура, Я. В. Петруненко, І. В. Труш, В. А. Устименко та ін.

Відсутність комплексності й системності у висвітленні актуальних на цей час питань державної підтримки розвитку малих і середніх підприємств зумовлює необхідність у проведенні подальших теоретичних дослідженнях цієї теми, узагальненні практичних досягнень, розробці сучасного методологічного забезпечення. Викладене доводить актуальність окресленої проблеми, зумовило вибір об'єкта, дозволило визначити мету і завдання дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами. Дисертація виконана у Науково-дослідному інституті правового забезпечення інноваційного розвитку Національної академії правових наук України відповідно до фундаментальних науково-дослідних програм «Правове забезпечення гармонізації інвестиційної моделі розвитку економіки України та ринків фінансових послуг до права Європейського Союзу» (номер державної реєстрації №0117U005075) та «Правове забезпечення функціонування Національної інноваційної системи в сучасних умовах» (номер державної реєстрації №0117U002507). Тему дисертації затверджено вченою радою інституту (протокол № 8 від 30 вересня 2016 р.); уточнення теми (протоколом № 7 від 27 червня 2017 р.).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертації є отримання нових результатів у вигляді наукових висновків щодо господарської діяльності малих і середніх підприємств, з'ясування як засобів їх підтримки, так і особливостей господарсько-правового регулювання їх діяльності, розроблення пропозицій щодо удосконалення національного законодавства в цій сфері.

Задля досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- визначити правову сутність й ознаки поняття «інститут малих та середніх підприємств»;
- виокремити особливості й напрями господарсько-правового регулювання діяльності малих і середніх підприємств в економічній політиці України;
- встановити напрями державного регулювання діяльності малих і середніх підприємств;
- сформулювати завдання щодо системного правового регулювання малих і середніх підприємств на державному та регіональному рівнях;
- визначити засоби господарсько-правового забезпечення діяльності малих та середніх підприємств;
- з'ясувати місце малих і середніх підприємств при нормативно-правовому регулюванні комерціалізації результатів науково-технічної діяльності.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, пов'язані із правовим регулюванням діяльності суб'єктів господарювання у формі малих і

середніх підприємств.

Предметом дослідження виступають правові норми, спираючись на приписи яких відбувається господарсько-правове регулювання діяльності малих і середніх підприємств (далі — МСП).

Методи дослідження. Положення, висновки та рекомендації, що містяться у дисертації, достатньою мірою науково аргументовані та достовірні.

Методологічну основу роботи становлять міждисциплінарний і комплексний підходи. Міждисциплінарний підхід заснований на використанні теоретичних розробок юриспруденції, філософії, історії та економічної теорії, які сприяли всебічному дослідженню умов інноваційного розвитку, розумінню механізму регулювання певного явища, виявленню їх впливу на створення та діяльність малих та середніх підприємств. Комплексний підхід дозволив виявити і розкрити багатofакторність започаткування, діяльності малих та середніх підприємств, їх участі в інноваційному процесі, показав взаємодію правового регулювання з іншими засобами впливу на діяльність малих та середніх підприємств. Подібні підходи обумовили вибір відповідних загальнотеоретичних і спеціально-наукових методів: діалектичний, герменевтичний, системно-структурний, структурно-функціональний, історико-правовий, порівняльно-правовий, метод теоретичного моделювання та формально-логічні методи.

Так, діалектичний метод дав змогу розглянути предмет дослідження з урахуванням різних аспектів у їхній єдності та суперечності. Герменевтичний метод використовувався під час тлумачення вітчизняного і зарубіжного законодавства в аспекті уточнення правових понять та підходів до правового регулювання відносин, пов'язаних із забезпеченням діяльності малих та середніх підприємств.

Застосування системно-структурного і структурно-функціонального методів сприяло розкриттю правовідносин, пов'язаних з місцем малих та середніх підприємств в економіці України.

Історико-правовий метод використовувався при висвітленні питання щодо змін правового регулювання МСП. Порівняльно-правовий метод застосовувався для аналізу зарубіжного досвіду правового регулювання створення та функціонування малих та середніх підприємств, їх підтримки та участі в інноваційному процесі.

Важливу роль у роботі відіграв також метод теоретичного моделювання, який використовувався для розробки окремих пропозицій щодо підвищення ефективності діяльності МСП. Формально-логічні методи (аналіз і синтез, індукція і дедукція, порівняння, узагальнення тощо) допомогли спрогнозувати перспективи правового регулювання державної підтримки МСП в Україні.

Теоретичним підґрунтям роботи є наукові праці у галузі економічної теорії, філософії та юриспруденції. Емпіричну базу дослідження становлять вітчизняне і зарубіжне законодавство, доповіді і експертні висновки, аналітичні та статистичні матеріали, довідкова література.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що робота є одним із перших в Україні комплексним дослідженням господарсько-правового регулювання форм малих і середніх підприємств й переваг таких форм організації діяльності для суб'єктів господарювання. Наукову новизну дослідження розкривають наукові положення і висновки, уперше сформульовані чи додатково аргументовані особисто дисертантом.

Уперше:

1) визначено правову сутність поняття «малі та середні підприємства» як правової категорії, що передбачена законодавством, обирається власником/засновником певної організаційно-правової форми юридичної особи на підставі таких виключних критеріїв як визначена кількість осіб та річний дохід з метою врегулювання спрощених відносин між юридичною особою та державою, обмеження впливу держави на суб'єкти господарювання в організаційно-правових відносинах та зменшення податкового навантаження. Доведено, що категорія «малі й середні підприємства» є загальною правовою формою юридичних осіб, яка разом з їх організаційно-правовою формою визначає господарську компетенцію таких суб'єктів господарювання;

2) сформульовано ознаки правової форми малих і середніх підприємств:

- визначає організацію та управління суб'єкта господарювання, що пов'язується з кількістю працівників та розміром річного доходу;

- метою застосування цієї правової форми є вирішення питань зайнятості населення, поживлення прибуткової господарської діяльності невеликих підприємств, збільшення одержання доходів бюджетів різних рівнів, що сприятиме забезпеченню реалізації публічних і приватних інтересів у цих сферах;

- забезпечення спрощеного ведення господарської діяльності при виконанні зобов'язань щодо звітності;

- можливість ведення господарської діяльності юридичними особами при спрощеній їх організаційно-управлінській структурі, що дозволяє мінімізувати відповідні витрати;

- можливість застосування форми малих і середніх підприємств до суб'єктів господарського права будь-якої організаційно-правової форми, за винятком тих, які не відповідають публічним інтересам і призначенню такої форми;

- незначна кількість працюючих й обсяг обігу товарів як умови існування малих і середніх підприємств;

- обмеженість у необхідних кваліфікованих кадрах для належного забезпечення їх господарської діяльності;

- серед усіх засобів підтримки перше місце посідає бюджетна підтримка малих і середніх підприємств шляхом надання коштів на різних умовах з відповідних бюджетів;

- форма малого й середнього підприємства як юридична категорія має власні ознаки, які не співпадають з ознаками організаційно-правової форми юридичної особи, оскільки не вирішує завдань щодо забезпечення інтересів кредиторів, корпоративних інтересів засновників (учасників), залучення інвестицій та представницьких функцій як орган управління юридичною особою і впливає тільки на зменшення й спрощення обов'язків по зобов'язаннях перед державою в особі уповноважених органів;

- існуюче на малих і середніх підприємствах регулювання внутрішньогосподарських відносин дозволяє як оптимізувати систему цих відносин і систему органів управління завдяки самостійному вибору спрощеної моделі організації управління, так і компенсувати відсутні компетентні кадри й підрозділи за рахунок створеної інфраструктури підтримки малих і середніх підприємств;

3) зроблено пропозицію віднести до завдань економічної політики України у сфері підтримки малих і середніх наступне:

- усунення економічної, професійної, ресурсної та іншої нерівності малих і середніх підприємств серед суб'єктів господарювання засобами державної підтримки, що не є порушенням економічної конкуренції;

- встановлення заборони застосування форми малих і середніх підприємств для некомерційної діяльності й для організації діяльності державних підприємств і підприємств, заснованих на комунальній власності, що пояснюється зменшенням забезпечення публічних інтересів і державного контролю (нагляду) за малими й середніми підприємствами;

4) доведено, що форма малих і середніх підприємств має переваги перед фізичними особами, які є суб'єктами малого й середнього підприємництва, за наступними ознаками:

- наявність певної організаційно-правової структури суб'єктів господарювання у формі малих та середніх підприємств, урегульованої нормами законодавства і яка є прозорою і менш ризиковою для контрагентів, посилює захист їх інтересів;

- малим і середнім підприємствам надається перевага при інвестуванні в інноваційну діяльність завдяки: наявності і більшого вибору варіантів інвестування на підставі використання різних організаційно-правових форм, і широкого кола суб'єктів й об'єктів інвестування, у тому числі прав на результати наукової та науково-технічної діяльності; системної побудови й чіткості регулювання економічної політики України, більшої можливості фінансування малих і середніх підприємств за рахунок

державних коштів;

- інноваційні малі й середні підприємства є окремим виключним підвидом малих і середніх підприємств, обов'язковою формою правового регулювання й підтримки малих і середніх підприємств, які провадять інноваційну діяльність і використовують інновації у своїй діяльності, чого не можуть робити фізичні особи-підприємці. Обов'язковим елементом для характеристики малих і середніх підприємств як інноваційних виступає наявність засновника – закладу вищої освіти або наукової установи з більш ніж 50-відстоковою часткою у їх статутному капіталі, яка складається з інновацій, технологій та інших результатів наукової та науково-технічної діяльності;

5) обґрунтовано, що державний та регіональний рівні економічної політики повинні містити всю систему напрямів та засобів підтримки малих та середніх підприємств. Переважно на регіональному рівні, який є наближеним до таких суб'єктів господарювання, малі та середні підприємства мають забезпечуватися кваліфікованим кадровим ресурсом, малозатратною участю в публічних закупівлях, здешевленням доступу до інструментів інформаційно-консультативного забезпечення, що одночасно вирішить соціально-економічні питання регіонів;

6) доведено, що найбільш ефективним об'єктом інфраструктури за результативністю надання послуг малим і середнім підприємствам повинен стати офіс підтримки малого й середнього підприємництва, який у змозі використовувати весь арсенал інструментів підтримки малих і середніх підприємств як загальнодержавного, так і регіонального (адміністративно-територіальних одиниць) рівнів і за функціонально-організаційною спрямованістю на сьогодні відповідає адміністративному рівню підрозділу центра надання адміністративних послуг.

Удосконалено:

1) концептуальні положення господарського права щодо закріплення напрямів державної підтримки малого й середнього підприємництва, які є складовими економічної політики держави і повинні міститися виключно у спеціальному законі, спираючись на норми якого врегульовується діяльність малих і середніх підприємств;

2) положення про державний контроль, пов'язаний з діяльністю суб'єктів господарювання в формі малих і середніх підприємств, як спеціальний вид контролю, що обов'язково повинен складатися з моніторингу державної допомоги й збору й оброблення статистичної інформації щодо діяльності малих і середніх підприємств;

3) теоретичне положення про те, що ключовим фактором створення малих і середніх підприємств закладами вищої освіти й науковими установами є реалізація господарської компетенції цих інституцій при використанні результатів наукової та науково-технічної діяльності та їх

комерціалізації;

4) положення про те, що надання державної підтримки малим і середнім підприємствам не повинно залежати від виду господарської діяльності, якщо інше не встановлено законом;

5) тезу стосовно того, що надання державної підтримки малим та середнім підприємствам є підставою оприлюднення інформації про наявність їх правового становища та доступність її третім особам, для чого необхідно передбачати надання відомостей та внесення до державного реєстру Міністерства юстиції України;

6) теоретичні положення щодо компетенції органів місцевого самоврядування, при яких існують державні реєстратори, і визначення їх як осіб, які мають надавати безкоштовні адміністративні послуги малим і середнім підприємствам у частині допомоги здійснення реєстраційних дій;

7) наукове тлумачення в господарсько-правовій доктрині основних напрямів економічної політики як держави, передбачених статтею 10 Господарського кодексу України так і органів місцевого самоврядування, та надано пропозицію віднести до них додатково напрям «організація державної підтримки підприємницької діяльності малих та середніх підприємств» як найбільш ефективного й динамічного інструменту соціально-економічного розвитку;

8) систему фінансових інструментів державної підтримки малих і середніх підприємств завдяки доведенню того, що вона має бути адаптована до фінансових інструментів ЄС для виконання вимог Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Набули подальшого розвитку:

- положення про те, що програмні документи органів державної влади й місцевого самоврядування приймаються ними обов'язково і повинні передбачати такі засоби підтримки малих і середніх підприємств, які мають чіткий механізм їх реалізації в законах і пов'язані з певними пріоритетами розвитку економіки, науки, регіонального розвитку, або механізм визначення яких повинен бути закріплений в законах і передбачати їх перегляд відповідно до розвитку світової економіки й досягнень науки.

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані у дисертації наукові положення, висновки, практичні пропозиції можуть бути застосовані у: науково-дослідницькій сфері – при подальших дослідженнях суб'єктів малого та середнього підприємництва, особливостей господарсько-правового регулювання МСП; нормотворчій діяльності – для удосконалення національного законодавства з питань регулювання відносин, що виникають під час створення та діяльності МСП, стимулювання розвитку МСП; навчальному процесі – при викладанні навчального курсу «Господарського права», підготовці навчальної та навчально-методичної літератури (підручників, посібників, методичних

рекомендацій); правозастосовчій діяльності – для упорядкування правового статусу та діяльності МСП, застосування договорів під час державно-приватного партнерства.

Апробація результатів дисертації. Дисертація виконана й обговорена на засіданні вченої ради. Окремі положення роботи доповідалися автором на 9 науково-практичних конференціях: «Пріоритетні напрями модернізації системи прав України» (23–24 грудня 2016 р., м. Запоріжжя); «Міжнародні та національні правові виміри забезпечення стабільності» (14–15 квітня 2017 р., м. Львів); «Інноваційна система та інформаційні технології в сучасній науці» (20 жовтня 2017 р., м. Харків, м. Київ); «Правове забезпечення адаптації інвестиційної моделі розвитку економіки України та ринків фінансових послуг до права Європейського Союзу» (8 грудня 2017 р., м. Харків); «Економіко-правові проблеми розвитку та сприяння господарській діяльності в сучасних умовах» (25 травня 2018 р., м. Харків); «Правова реальність у трансформаційних умовах розвитку сучасної держави» (28 лютого 2018 р., м. Харків); «Розвиток підприємництва в Україні: безпека здійснення господарської діяльності» (14 грудня 2018 р., м. Харків); «Сучасні проблеми розвитку права та економіки в інноваційному суспільстві» (29 листопада 2019 р., м. Харків); «Економіко-правові проблеми розвитку та сприяння господарській діяльності в сучасних умовах» (17 травня 2019 р., м. Харків).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 15 наукових праць: 6 наукових статей, які опубліковано у фахових виданнях, які включені до Переліку наукових фахових видань України (зокрема, 6 статей у виданнях, які включено до міжнародних наукометричних баз даних), а також у тезах наукових доповідей, зроблених на 9-ох наукових конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Відповідно до мети, завдань і предмета дослідження дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що містять 7 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатку. Загальний обсяг роботи становить 235 сторінок, із яких 204 сторінки основного тексту. Список використаних джерел складається із 260 найменувань на 30 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовується актуальність проведеного дослідження, стан його наукової розробленості, предмет, об'єкт, мета та завдання; викладені методологічна та теоретична основи роботи, положення, що характеризують її наукову новизну; розкривається теоретичне та практичне значення роботи.

Розділ 1. «Малі та середні підприємства як форма

господарювання» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 1.1. «Малі та середні підприємства як правова категорія господарсько-правового регулювання економіки України» запропоновано авторське визначення МСП як правової категорії, що передбачена законодавством, обирається власником/засновником певної організаційно-правової форми юридичної особи на підставі таких виключних критеріїв як визначена кількість осіб та річний дохід з метою врегулювання спрощених відносин між юридичною особою та державою, обмеження впливу держави на суб'єкти господарювання в окремих організаційно-правових відносинах.

Автором акцентується увага на тому, що форма малих і середніх підприємств не може бути застосована для організації діяльності державних підприємств і підприємств, заснованих на комунальній власності, оскільки вона не відповідає ознакам державних підприємств.

Визначено, що значні відмінності в обсягах реалізованої продукції, кількості підприємств і найманих працівників підтверджують важливе місце юридичних осіб, які функціонують як малі й середні підприємства та мають переваги перед фізичними особами-підприємцями (далі – ФОП).

У підрозділі 1.2. «Господарсько-правові форми державної політики у сфері регулювання діяльності МСП» сформульовані форми державної політики у сфері регулювання діяльності МСП, які повинні відображатися в нормативно-правових актах. До них відносяться: фінансова, інформаційна, консультативна підтримка, а також МСП у сфері інновацій, науки та промислового виробництва, суб'єктів МСП, що провадять експортну діяльність, інфраструктурна, підготовка людського капіталу для МСП і які повинні відображатися в нормативно-правових актах.

Завдання державної політики у сфері ефективної підтримки МСП на регіональному рівні, які будуть взаємопов'язаними й узгодженими із загальнодержавними завданнями й програмними документами, слід сформулювати за такими напрямками: 1) напрям підтримки діяльності МСП; 2) обрання засобів матеріально-фінансової підтримки діяльності МСП; 3) обрання засобів інформаційно-консультативної підтримки діяльності МСП та забезпечення формування інформаційно-консультативної мережі для підтримки діяльності МСП.

Розділ 2. «Реалізація окремих господарсько-правових засобів забезпечення діяльності МСП» складається з двох підрозділів.

Підрозділ 2.1. «Окремі господарсько-правові засоби сприяння розвитку і підтримки діяльності МСП» присвячено аналізу господарсько-правових засобів розвитку і підтримки МСП. Для встановлення чіткого співвідношення термінів «напрями» і «форми державної підтримки (види підтримки)» необхідно формувати напрями, які за своїм наповненням тотожні певним видам економічної діяльності. Такими напрямками повинні вважатися: забезпечення фінансово-кредитної підтримки, спрощення

податково-облікової політики щодо малих і середніх підприємств і сприяння їх діяльності; створення умов для спрощеного доступу малих і середніх підприємств до виконання державних програм соціально-економічного розвитку, до участі у державно-приватному партнерстві, надання послуг за бюджетні кошти всіх рівнів; сприяння інституційно-функціональному розвитку інфраструктури підтримки МСП; децентралізація владних повноважень та інші. Ці напрями повинні реалізовуватися у певних формах державної підтримки, які включають сукупність господарсько-правових засобів, інструментів, а саме: фінансова, інформаційна, консультаційна підтримка; підтримка у сфері інновацій, науки і промислового виробництва; підтримка суб'єктів МСП, що проводять експортну діяльність; підтримка у сфері підготовки, перепідготовки і підвищення класифікації управлінських кадрів і кадрів ведення бізнесу; інфраструктурна підтримка.

У підрозділі 2.2. «Правове забезпечення фінансової підтримки діяльності МСП» проаналізовано мінімальний перелік фінансових інструментів, який підтверджено практикою надання фінансових послуг і який обов'язково повинен реалізуватися на державному та усіх регіональних рівнях: мікрокредити для МСП на цілі розвитку їх господарської діяльності; кредити для інвестування в основні засоби; кредити на поповнення обігових коштів

Акцентовано увагу, що іноземна підтримка здійснюється за рахунок організацій ЄС і окремих європейських держав і державних організацій. Обмеженість коштів українських організацій не дає можливості компенсувати фінансові потреби МСП. При відсутності постійно діючої державної організації з фінансового забезпечення підтримки МСП кожна іноземна організація створює власну окрему сукупність представництв. Додатковий доступ до фінансово-кредитної підтримки може забезпечити створення представництв іноземних організацій в регіонах та регіональних консалтингових структур державними органами задля охоплення максимальної кількості МСП для одержання фінансово-кредитної допомоги.

Розділ 3. «Формування засад підтримки господарського та інноваційного розвитку МСП в Україні з використанням системно-правової підтримки МСП в ЄС» складається з трьох підрозділів.

Підрозділ 3.1. «Наднаціональна правова підтримка МСП в ЄС як концептуальний напрям для законодавства України». Акцентовано увагу на тому, що одночасна дія фінансових інструментів ЄС, законодавчої політики щодо діяльності МСП в ЄС, врахування інтересів і можливостей МСП при побудові конкурентної політики є основою для системного впливу органів підтримки на наднаціональну політику розвитку МСП в Європі. Узгодження таких фундаментальних принципів і напрямів у політиці ЄС щодо діяльності МСП із національним правовим регулюванням держав ЄС

щодо МСП й віднайдення єдиних інструментів щодо МСП, які не розпорюшують надбання політики ЄС та держав ЄС, дозволяє досягти синергетичного ефекту в регулюванні діяльності МСП.

Підрозділ 3.2. «Використання досвіду окремих держав ЄС для визначення правових засад підтримки МСП в Україні». Автором було встановлені основні положеннями, на яких ґрунтується господарсько-правова політика ЄС щодо суб'єктів малого підприємництва, а саме: а) заходи у структурно-галузевій політиці передбачають створення сприятливого бізнес-середовища, сприяння розвитку підприємництва шляхом запровадження плану дій для ЄС, підтримки підприємницької освіти й залучення громадян ЄС до підприємництва; б) рішення у зовнішньоекономічній політиці органів ЄС спрямовані на покращення доступу до нових ринків й інтернаціоналізацію діяльності МСП, підвищення конкурентоспроможності МСП; в) інвестиційна політика передбачає спрощення доступу до фінансування, надання фінансової підтримки для підприємців-початківців, доступ до проєктів і фінансування ЄС, які не сприймаються порушенням конкретної політики з боку МСП; г) антимонопольно-конкурентна політика провадиться шляхом компенсаційної підтримки конкурентоздатності й інноваційного розвитку МСП, фактично завдяки чому економіко-правове становище МСП піднімається до рівня інших суб'єктів господарювання в ЄС; д) в рамках інституційної політики у сфері підприємництва й підтримки МСП в ЄС здійснюється стимулювання зайнятості населення в МСП, що забезпечує зростання економік держав ЄС.

Підрозділ 3.3. «Проблеми підтримки МСП щодо науково-технічної діяльності в Україні». Автором досліджено, що основними правовими ознаками стартап-підприємств як інноваційного суб'єкта є: а) новостворене підприємство, учасниками якого є науковці, наукові установи, заклади вищої освіти із вкладами у вигляді прав інтелектуальної власності або інновацій; б) додатковий капітал залучається від третіх осіб, які заінтересовані в діяльності стартап-підприємств; в) стартап-проєкт може скласти частину діяльності стартап-підприємства, яке буде реалізовувати стартап-проєкти і одночасно займатися іншими видами діяльності; г) система управління стартапом може мінятися з причини зміни засновників, учасників проєкту, що призводить до зміни органів управління цього підприємства та інноваційного проєкту, а це несе ризики для існування стартапу; д) інновація, яка визначає стартап-компанію, несе певні ризики залежно від досконалості проєкту та його правового оформлення. Перераховані показники необхідні для визначення ступеня підтримки стартапів і відображення цього в законодавстві.

ВИСНОВКИ

В дисертації здійснено теоретичне узагальнення та представлено вирішення наукового завдання, що полягає в отриманні нових результатів у вигляді наукових висновків щодо господарської діяльності малих і середніх підприємств, з'ясуванні як засобів їх підтримки, так і особливостей господарсько-правового регулювання їх діяльності, розробленні пропозицій щодо удосконалення національного законодавства в цій сфері. Основні теоретичні та практичні результати дають змогу сформулювати певні висновки та пропозиції.

1. МСП – правова категорія, що передбачена законодавством, обирається власником/засновником певної організаційно-правової форми юридичної особи на підставі таких виключних критеріїв як визначена кількість осіб та річний дохід з метою врегулювання спрощених відносин між юридичною особою та державою, обмеження впливу держави на суб'єкти господарювання в окремих організаційно-правових відносинах.

2. Форма малих і середніх підприємств не може бути застосована для організації діяльності державних підприємств і підприємств, заснованих на комунальній власності, оскільки вона не відповідає ознакам державних підприємств, а саме: 1) звільнення казенних підприємств від податків, тоді як у Податковому кодексі України для МСП не передбачено несплату податку на прибуток; 2) утворення державних підприємств здійснюється для задоволення суспільних і державних потреб, а МСП – зазвичай для приватних інтересів; 3) цілі функціонування державних підприємств відповідають соціально-економічній політиці держави й компетенції державного підприємства, тоді як цілі функціонування МСП мають риси загальної правоздатності, іноді можуть відповідати опосередковано соціальним інтересам.

3. Ознаками МСП є: 1) забезпечення спрощеного ведення господарської діяльності при виконанні зобов'язань щодо звітності МСП; 2) можливість використовувати критерії малих і середніх підприємств суб'єктами господарювання будь-якої організаційно-правової форми; 3) наявність адміністративної структури малих і середніх підприємств як підприємства відповідно до Господарського кодексу України, що дозволяє встановити майнову основу господарювання МСП, на підставі цього визначити організаційно-правову форму МСП, яка відрізняється своєю структурою за кожним видом; 4) незначні показники за кількістю працюючих й обсягом обігу товарів; обмеженість серед працівників малих і середніх підприємств необхідних кваліфікаційних кадрів для належного забезпечення господарської діяльності; 5) серед всіх засобів підтримки первинне місце займає бюджетна підтримка малих і середніх підприємств шляхом надання коштів із відповідних бюджетів; 6) існуюче регулювання внутрішньогосподарських відносини, які реалізуються в малих і середніх

підприємствах, дозволяє оптимізувати систему цих відносин і систему органів управління за рахунок самостійного вибору спрощеної моделі організації управління; 7) форма малих і середніх підприємств є універсальною формою діяльності суб'єктів господарювання, яка найбільше відповідає узгодженню приватних інтересів засновників підприємств і публічних інтересів держави, яка реалізує економічну політику в інтересах населення України.

4. Системність законодавчого регулювання підтримки МСП в ЄС передбачає реалізацію усього комплексу необхідних для розвитку МСП дій в напрямках фінансової, інформаційної, консультативної політик, підтримки розвитку науково-дослідної та дослідно-конструкторської роботи в МСП, підготовки кадрів й розвитку інфраструктури.

5. Організація правового регулювання підприємницької діяльності для суб'єктів господарювання у формі малих і середніх підприємств або фізичних осіб-підприємців свідчить про економічні й правові переваги підприємств у порівнянні з фізичними особами-підприємцями. Обсяги продукції підприємств постійно зростають у порівнянні з фізичними особами-підприємцями, як і переважає зростання у підприємств у порівнянні з фізичними особами-підприємцями кількості найманих працівників. Дослідження дозволяє відмітити, що 1) при значній кількості фізичних осіб – суб'єктів малого й мікропідприємництва їх роль зводиться виключно до забезпечення ними робочими місцями надлишків робочої сили; 2) значні відмінності за обсягами реалізованої продукції, за кількістю підприємств та найманих працівників підтверджують важливість юридичних осіб, які функціонують як малі й середні підприємства; 3) розглядати ФОП та інших юридичних осіб у формі малих і середніх підприємств як рівних і, відповідно, висувати в рамках державної політики до всіх них однакові вимоги недоцільно.

6. Для встановлення чіткого співвідношення термінів «напрями» і «форми державної підтримки (види підтримки)» необхідно формувати напрями, які за своїм наповненням тотожні певним видам економічної діяльності. Тому, на наш погляд, такими напрямками повинні вважатися: забезпечення фінансово-кредитної підтримки, спрощення податково-облікової політики щодо малих і середніх підприємств і сприяння їх діяльності; створення умов для спрощеного доступу малих і середніх підприємств до виконання державних програм соціально-економічного розвитку, до участі у державно-приватному партнерстві, надання послуг за бюджетні кошти всіх рівнів; сприяння інституційно-функціональному розвитку інфраструктури підтримки МСП, у тому числі агенцій регіонального розвитку, підтримці експортної діяльності; децентралізація владних повноважень, максимальне делегування повноважень із видачі документів дозвільного характеру, ліцензій і перенесення надання інших

адміністративних послуг із центрального рівня на місцевий; удосконалення законодавства щодо скорочення і зменшення кількості обов'язкових адміністративних вимог для МСП, спрощення процедур припинення їх діяльності, введення можливості повторно реєструватися та займатися підприємницькою діяльністю після визнання банкрутом (спрощення припинення підприємницької діяльності, до яких необхідно відносити і надання консультативної підтримки в цій сфері, у тому числі реалізацію спрощеної процедури банкрутства, надання «другого шансу»); здійснення моніторингу прийнятих нормативно-правових актів щодо підтримки МСП; формування людського капіталу у МСП, належна підготовка й перепідготовка, підвищення кваліфікації; заохочення МСП до інноваційної діяльності, проведення дослідницьких і дослідно-конструкторських робіт, до участі в трансфері знань і технологій.

Ці напрями повинні реалізовуватися у певних формах державної підтримки, які включають сукупність господарсько-правових засобів, інструментів, що є схожими за своїм характером надання або сферою застосування чи видом діяльності, а саме: фінансова; інформаційна; консультаційна підтримка; підтримка у сфері інновацій, науки і промислового виробництва; підтримка суб'єктів МСП, що проводять експортну діяльність; підтримка у сфері підготовки, перепідготовки і підвищення класифікації управлінських кадрів і кадрів ведення бізнесу; інфраструктурна підтримка.

У сучасних умовах розвитку економіки й законодавства України необхідно законодавчо закріпити наступний мінімальний перелік фінансових інструментів, який підтверджено практикою надання фінансових послуг і який обов'язково повинен реалізуватися на державному й усіх регіональних рівнях: а) мікрокредити для МСП на цілі розвитку їх господарської діяльності; б) кредити для інвестування в основні засоби; в) кредити на поповнення обігових коштів. Відповідний перелік необхідно закріпити в документах НБУ й передбачити зменшені вимоги до резервування по активних операціях для фінансових установ.

Необхідно закріпити в законодавстві наступний перелік нефінансових інструментів, які застосовуються місцевими органами влади підтримки МСП за напрямками, передбаченими стратегіями територіальних громад: а) придбання сільськогосподарської техніки, інших основних засобів комунальними підприємствами в лізинг для ведення діяльності за стратегічними напрямками; б) започаткування державно-приватного партнерства за стратегічними напрямками й фінансування частини територіальною громадою.

7. Для формування належної інституційно-функціональної, інфраструктурної системи підтримки діяльності малих і середніх підприємств необхідно: 1) визначити суб'єктів та об'єкти інфраструктури

підтримки малих і середніх підприємств; 2) окреслити законодавчо систему й компетенцію суб'єктів інфраструктури й компетенцію відповідних органів державної влади й місцевого самоврядування, які відповідальні за підтримку діяльності МСП; 3) визначити в державних і регіональних стратегіях і нормативно-правових актах як пріоритетний напрямок на середньостроковий період планування розвитку економіки забезпечення доступності певних форм взаємодії з МСП.

8. До компетенції органів місцевої влади слід віднести й передбачити в законодавстві обов'язкове формування регіональної інфраструктурної підтримки МСП та її елементів наступним чином: 1) створити регіональні мережі установ трансферу технологій шляхом об'єднання в регіональну мережу інноваційних суб'єктів (суб'єктів інфраструктури): наукові, технологічні парки, підрозділи закладів вищої освіти, наукових установ, інші інноваційні структури; 2) створити офіси підтримки інноваційного підприємництва й МСП із метою доступу до фондів ЄС, європейських програм, форм державної й регіональної підтримки МСП; 3) створити веб-сайт офісу підтримки інноваційного підприємництва й МСП. Такий інформресурс повинен виконувати консультативні функції, бути доступним, представницьким, інформативним й задовольняти сучасні вимоги підприємців; 4) створити громадські ради з проблем організації інноваційного розвитку при міському голові; 5) як фінансові інструменти застосувати безповоротну фінансову допомогу МСП, грантову допомогу (безповоротна фінансова допомога) за рахунок бюджетів міст та іноземної фінансової підтримки; 6) залучити органи місцевої влади до процесу підготовки пріоритетних напрямів інноваційної діяльності, напрямів наукового розвитку науки і техніки, прогнозування й розроблення програм економічного й соціального розвитку з обов'язковим відображенням відповідних витрат у місцевих бюджетах.

9. Необхідно прийняти Закон України «Про порядок організації іноземної підтримки підприємств, у тому числі МСП й інноваційного підприємництва», де передбачити фінансування регіональних пріоритетних напрямків діяльності МСП та інших суб'єктів господарювання.

10. У Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» необхідно передбачити: обов'язкове надання МСП на підставі відповідних регіональних програм по окремих пріоритетних напрямах економіки й господарської діяльності безповоротної фінансової державної допомоги як певного програмного фінансування; необхідність на регіональному рівні передбачити застосування всіх видів фінансової державної допомоги МСП і сучасних фінансових інструментів ЄС за пріоритетними напрямами інноваційної діяльності.

11. Проблемою правової класифікації стартапів є необхідність використання несформованих як правові норми економічних критеріїв, які

відповідають певним етапам інноваційного процесу.

Основними правовими ознаками стартап-підприємств є: при створенні інноваційного стартапу та у його подальшій діяльності у більшості випадків беруть участь молоді науковці, зокрема, студенти/аспіранти (генератори стартапів), а в «академічному» товаристві з обмеженою відповідальністю – державні наукові установи й заклади вищої освіти; стартап-підприємство засновує свою діяльність в більшості випадках на інноваціях. Даний інноваційний суб'єкт не заборонено створювати у всіх сферах економічної діяльності); засновники стартап-підприємств в Україні, як правило, не мають власного початкового капіталу, останній формується переважно інвесторами у вигляді вкладень у даний проєкт (інвестицій). Проте при заснуванні академічних товариств з обмеженою відповідальністю відповідно до ст. 60 Закону України «Про наукову та науково-технічну діяльність» ці товариства можуть функціонувати як стартапи з вкладами у вигляді майнових прав інтелектуальної власності; система управління стартапом змінюється з причини зміни засновників, учасників проєкту, що призводить до зміни органів управління цього підприємства й інноваційного проєкту, що несе ризики для існування стартапу; інновація, яка визначає стартап-підприємство, несе певні ризики залежно від досконалості проєкту та його правового оформлення; перераховані показники необхідні для визначення ступеня підтримки інноваційних стартапів і відображення цього в законодавстві.

12. Завданнями державної господарсько-правової політики є внесення змін до законодавства МСП щодо зменшення фінансового й операційного навантаження на новостворені малі й середні підприємства: 1) створення умов стартової підтримки МСП (на розрахунковий період формування цілісного комплексу МСП та його господарсько-виробничих зв'язків) за рахунок податкових канікул; 2) створення системи оподаткування, за якої МСП було б не вигідно здійснювати мінімізацію податків й ухилятися від їх сплати, що призведе і до зменшення витрат на адміністрування податків із боку держави; 3) зменшення рівня податкового навантаження має компенсаційний характер, оскільки обмеженість професійності й кількості працівників МСП не дозволяє отримувати надприбутки.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, які відображають основні результати дисертації:

1. Коритін Д. С. Правові проблеми державної реєстрації малих та середніх підприємств в Україні. *Право та інновації*. 2016. № 3 (15). С. 23–27.

2. Коритін Д. С. Окремі господарсько-правові засоби підтримки малих та середніх підприємств в сільськогосподарській галузі. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. №1. С. 65–70.

3. Коритін Д. С. Питання визначення господарсько-правових засобів сприяння розвитку і підтримки МСП в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Вип. 5. С. 138–142.

4. Коритін Д. С. Кредитування як засіб фінансової підтримки малого та середнього підприємництва в рамках угоди про асоціацію з Європейським Союзом. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету*. 2017.- Вип. 30. Т. 2. С. 30–32.

5. Коритін Д. С. Деякі питання формування політики ЄС щодо малих та середніх підприємств. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 6. С.31–35.

6. Коритін Д. С. Узгодження засобів підтримки малого підприємництва: правовий аспект. *Право та інноваційне суспільство*. 2019. № 1. С. 55–61.

Наукові праці, які засвідчують апробацію результатів дисертації:

7. Коритін Д. С. Окремі засоби підтримки МСП в сільськогосподарських галузях. *Пріоритетні напрями модернізації системи прав України*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя 23–24 грудня 2016 р. С. 101–104.

8. Коритін Д. С. Інфраструктурна підтримка малих та середніх підприємств в сільськогосподарській галузі. *Міжнародні та національні правові виміри забезпечення стабільності*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Львів, 14–15 квітня 2017 р. С. 84–87.

9. Коритін Д. С. Окремі питання фінансової підтримки малих та середніх підприємств. *Інноваційна система та інформаційні технології в сучасній науці*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конфер., м. Харків, м. Київ, 20 жовтня 2017 р. С. 234–237.

10. Коритін Д. С. Підтримка малих та середніх підприємств в Україні за рахунок іноземних та вітчизняних фінансових установ: порівняльний аналіз. *Правове забезпечення адаптації інвестиційної моделі розвитку економіки України та ринків фінансових послуг до права Європейського Союзу*: матеріали круглого столу, м. Харків, 8 грудня 2017 р. С. 64–67.

11. Коритін Д. С. Щодо особливостей державної підтримки молодіжного підприємництва України. *Економіко-правові проблеми розвитку та сприяння господарській діяльності в сучасних умовах*: матеріали круглого столу, м. Харків, 25 травня 2018 р. С. 82–86.

12. Коритін Д. С. Малі та середні підприємства як учасник державно-приватного партнерства. *Правова реальність у трансформаційних умовах*

розвитку сучасної держави: матеріали Міжнар. юрид. наук.-практ. конф. «Актуальна юриспруденція», м. Харків, 28 лютого 2018 р. С. 96–98.

13. Коритін Д. С. Деякі питання забезпечення державної допомоги на розвиток інфраструктури підприємництва в Україні. *Розвиток підприємництва в Україні: безпека здійснення господарської діяльності*: матеріали круглого столу, м. Харків, 14 грудня 2018 р. С. 109–113;

14. Коритін Д. С., Пільгук Я. О. До питання становлення господарсько-правового регулювання виробництва високотехнологічної продукції. *Сучасні проблеми розвитку права та економіки в інноваційному суспільстві*: матеріали II Інтернет-конф., м. Харків, 29 листопада 2019 р. С. 232–246.

15. Коритін Д. С. До питання гармонізації національного законодавства України з правом ЄС щодо державної підтримки діяльності малих та середніх підприємств. *Економіко-правові проблеми розвитку та сприяння господарській діяльності в сучасних умовах*: матеріалами II круглого столу, м. Харків, 17 травня 2019 р. С. 246–247.

АНОТАЦІЯ

Коритін Д. С. Правове регулювання господарської діяльності малих та середніх підприємств. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право». – Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України, Харків, 2020.

Робота присвячена комплексному теоретичному і практичному дослідженню проблем, пов'язаних із правовим регулюванням господарської діяльності малих і середніх підприємств.

У сучасних умовах при визначенні цільових орієнтирів підтримки і розвитку малого підприємства слід виходити з необхідності поєднання інтересів як держави, так і суб'єктів малого й середнього підприємства з урахуванням стану економіки.

Визначено сутність правового інституту малих і середніх підприємств як форми правової організації підприємництва в Україні й некомерційної господарської діяльності, зміст яких розкривається через структуру механізму правового регулювання, який використовується і має у своєму складі засоби підтримки, розвитку суб'єктів господарської діяльності з урахуванням публічних і приватних інтересів.

Ключові слова: малі й середні підприємства, господарсько-правова політика, засоби сприяння малих і середніх підприємств, інноваційна

діяльність, науково-технічна діяльність, майново-фінансове забезпечення.

АННОТАЦИЯ

Корытин Д. С. Правовое регулирование хозяйственной деятельности малых и средних предприятий. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.04 «Хозяйственное право; хозяйственно-процессуальное право». – Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Министерство образования и науки Украины, Харьков, 2020.

Диссертация посвящена комплексному теоретическому и практическому исследованию проблем, связанных с правовым регулированием хозяйственной деятельности малых и средних предприятий.

В современных условиях при определении целевых ориентиров поддержки и развития малого предприятия следует исходить из необходимости сочетания интересов как государства, так и субъектов малого и среднего предприятия с учетом состояния экономики.

Определена сущность правового института малых и средних предприятий как формы правовой организации предпринимательства в Украине и некоммерческой хозяйственной деятельности, содержание которых раскрывается через структуру механизма правового регулирования, который используется и имеет в своем составе средства поддержки, развития субъектов хозяйственной деятельности с учетом публичных и частных интересах.

Ключевые слова: малые и средние предприятия, хозяйственно-правовая политика, средства содействия малым и средним предприятиям.

SUMMARY

Korytin D. S. "Legal regulation of economic activity of small and medium enterprises". - Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the candidate of legal sciences on a specialty 12.00.04 "Commercial law; economic and procedural law" - Yaroslav the Wise National University of Law, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2020.

The work is devoted to a comprehensive theoretical and practical study of problems related to the legal regulation of economic activity of small and medium enterprises. In modern conditions, the definition of targets for the support and

development of small business should be based on the need to combine the interests of both the state and small and medium enterprises, taking into account the state of the economy.

The essence of the legal institute of small and medium enterprises as a form of legal organization of entrepreneurship in Ukraine and non-commercial economic activity is defined, the content of which is revealed through the structure of the mechanism of legal regulation interests.

The features of the legal form of small and medium enterprises are proposed: 1) it can be applied to subjects of economic law of any organizational and legal form; 2) insignificant in number of employees and turnover of goods; limited among employees of small and medium enterprises the necessary qualifications for the proper provision of economic activity; 3) the leading place among all means of support is occupied by budgetary support of small and average enterprises by providing means from the corresponding budgets; 4) the existing regulation of internal economic relations, which are implemented in small and medium enterprises, allows to optimize the system of both these relations and management bodies through the independent choice of a simplified model of management organization; 5) is a universal form of activity of economic entities, which is most consistent with the coordination of interests of both private founders of enterprises and public states, which implements economic policy in the interests of the population of Ukraine.

It is proposed to simultaneously with the adoption of laws and national program documents at the regional level to take priority economic and legal measures to effectively support small and medium enterprises that will create a proper business environment. The author emphasizes the need to introduce a legal mechanism for using the maximum number of financial instruments to support small and medium enterprises from both state and local budgets, partial reimbursement of interest rates on loans from local budgets, involvement of small and medium enterprises in investment projects.

The results of research assume an important practical significance and can be used as a basis for improving national legislation on the regulation of relations which arise in the creation of small and medium-sized business enterprises, stimulating their development, as well as in law enforcement to streamline the legal status and activities of small and medium-sized enterprises, the use of contracts in public-private partnerships.

Key words: small and medium enterprises, economic and legal policy, means of assistance to small and medium enterprises, innovative activity, scientific and technical activity, property and financial provision.

Відповідальний за випуск
кандидат юридичних наук,
вчений секретар НДІ ПЗІР НАПрН України
Любчич А.М.

Підписано до друку 04.11.2020. Формат 60х90 1/16
Папер офсетний. Віддруковано на різнографі.
Умовн. друк. арк. 0,7. Облік.-вид. арк. 0,9.
Тираж 100 прим. Зам № 928.

Друкарня
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77